

CAFT CONGRESS
We Speak the Same Culture

**INTERNATIONAL CONGRESS
OF COMPARATIVE LITERATURE
AND THE TEACHING OF
LITERATURE AND LANGUAGE**

**WE SPEAK
THE SAME
CULTURE**

**ULUSLARARASI
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT,
EDEBİYAT VE DİL ÖĞRETİMİ
KONGRESİ**

**HEPİMİZ
AYNI KÜLTÜRÜ
KONUŞUYORUZ**

**29 Nisan - 1 Mayıs 2009 / 29 April - 1 May 2009
GAZİ ÜNİVERSİTESİ**

CONGRESS PROCEEDINGS

KONGRE DÜZENLEME KURULU / THE BOARD

Onursal Başkan / Honorary President

Prof. Dr. Rıza Ayhan

Gazi Üniversitesi Rektörü / Rector of Gazi University

Onursal Eş-Başkan / Honorary Co-President

Prof. Dr. Abdülvahit Çakır

G.Ü. İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı / Head of the English Language Teaching Department

Başkan / President

Yrd. Doç. Dr. Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU

Proje Uluslararası Koordinatörü / Project Manager

Uluslararası Yürütme Kurulu / International Executive Board

Yrd. Doç. Dr. Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Alkistis KONTAYIANNI (Volos Üniversitesi-Yunanistan)

Prof. Dr. Milena Mileva BLAZIC (Ljubljana Üniversitesi – Slovenya)

Yrd. Doç. Dr. Xenia ARAPAKI (Volos Üniversitesi-Yunanistan)

Dr. Kostas MAGOS (Volos Üniversitesi-Yunanistan)

Evi (M.A) Evi SALUVEER (Tartu Üniversitesi - Estonya)

Arş. Gör. Dr. Kadriye Dilek AKPINAR (Gazi Üniversitesi-Türkiye)

Okutman (M.A.) Krista UIBU (Tartu Üniversitesi - Estonya)

Okutman(M.A.) Kristel RUUTMETS (Tartu Üniversitesi - Estonya)

Okutman Burcu Sinem TÖZÜM (Gazi Üniversitesi-Türkiye)

Okutman (M.A.) Natasa SOBA SADAR (Ljubljana Üniversitesi - Slovenya)

Okutman Tina PAJNIK (Ljubljana Üniversitesi - Slovenya)

Ulusal Düzenleme Kurulu / National Organization Board

Dr. Hacer Hande UYSAL

Dr. Korkut Uluç İŞİSAĞ (Gazi Üniversitesi-Türkiye)

Dr. Gonca EKŞİ

Arş. Gör. Mehmet BARDAKÇI (M.A)

Arş. Gör. Ayşe Selmin SÖYLEMEZ (M.A.)

Arş. Gör. Ceylan YANGIN ERSANLI (M.A)

Arş. Gör. Deren Başak AKMAN YEŞİLEL(M.A)

Arş. Gör. M. Serkan ÖZTÜRK (M.A)

Arş. Gör. S. Defne ERDEM METE (M.A)

Uluslararası Bilim Kurulu / International Editorial Board

Prof. Dr. Abdülvahit ÇAKIR (Gazi Üniversitesi-Türkiye)

Prof. Dr. Burçin EROL (Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)

Prof. Dr. Alkistis KONTAYIANNI (Volos Üniversitesi-Yunanistan)

- Prof. Dr. Milena Mileva BLAZIC (Ljubljana Üniversitesi - Slovenya)
Prof. Dr. Nevin HADDAD (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Emine YILMAZ (Hacettepe Üniversitesi- Türkiye)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Naciye YILDIZ (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Cihat CAN (Gazi Üniversitesi- Türkiye)
Doç. Dr. Melda TANRISAL (Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Nur GÖKALP AKKERMAN (Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Gül TEKAY BAYSAN (Gazi Üniversitesi- Türkiye)
Doç. Dr. Gülçin Yahya KAÇAR (Gazi Üniversitesi- Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Aslı Özlem TARAKCIOĞLU (Gazi Üniversitesi- Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Xenia ARAPAKI (Volos Üniversitesi- Yunanistan)
Yrd. Doç. Dr. İbrahim DİLEK (Gazi Üniversitesi- Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Nazmi AĞIL (Koç Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Paşa Tefik CEPHE (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ERTAŞ (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Cemal ÇAKIR (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ali Abbas ÇINAR (Muğla Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Bena Gül PEKER (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. İskender Hakkı SARIGÖZ (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Nurgun AKAR (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Gültekin BORAN (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Z. Müge TAVİL (Gazi Üniversitesi)
Dr. Evi SALUVEER (Tartu Üniversitesi- Estonya)
Dr. Kostas MAGOS (Volos Üniversitesi- Yunanistan)
Dr. Gee MACRORY (Manchester Metropolitan Üniversitesi - İngiltere)

ZÜMRÜDÜ ANKA MASALI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL
Arş. Gör. Aysun DURSUN
Muğla Üniversitesi- TÜRKİYE

ÖZET

Zümrüdü Anka masalı Türkiye’de en çok bilinen ve en yaygın olağanüstü masallardan biridir. Masalda yeraltı, yer üstü iniş-çıkışlar, devler, konuşan hayvanlar gibi olağanüstülükler bulunmaktadır.

Muğla yöresinde yapılan derleme çalışmaları sonucunda elde edilen ve Türkiye’nin pek çok yerinde karşımıza çıkan Zümrüdü Anka masalı, Avrupa masallarının üslup özelliklerini inceleyen masal araştırmacısı Max Lüthi’nin bakış açısıyla ele alınacaktır. Bu çerçevede Muğla’dan derlenen Zümrüdü Anka masalı ve bu masalın Muğla’daki eş-metinleri, anlatı türleri arasındaki geçişkenlikler, benzerlikler ve farklılıklar dikkate alınarak “tekboyutluluk”, “yüzeysellik”, “soyut üslup”, “dışlama ve her şeye bağlılık”, “yüceltme ve dünyayı içine alma” maddeleri doğrultusunda incelenecektir.

Masallardaki tekboyutluluk aşına olduğumuz bir dünyayı karşımıza çıkarır. Masal dünyasındaki bütün şahıslar ve olaylar masal içinde de masalı dinleyenler tarafından da son derece doğal karşılanır. Masallardaki mekân, zaman, ruh ve psikoloji boyutunda bir derinleşme yoktur. Bu kavramlar yüzeysel bir şekilde ifade edilir. Bu yüzeysellik masala gerçeklerden uzak olma özelliği kazandırır ve masalın üslubunu soyutlaştırır.

Masal figürleri hiçbir şeye bağımlı değildir, kendi başına var olan tipler, ya da canlılar olarak karşımıza çıkarlar. Onların iç dünyaları ve zaman kavramları bulunmaz. Birbirinden bağımsız gibi görünen iki olay, âdeta görünmez bir şekilde birbirine bağlı olabilmektedir. Yaşamın bütün önemli evreleri masalda karşımıza çıkar: doğum, evlenme, ölüm; insanda var olan çeşitli özellikler: başarı, ihanet, kıskançlık vb.

Masal kahramanı, realiteden uzaklaştırılarak yüceltilir, saflaştırılır. Figürlerin ve nesnelerin içinin boşaltılması aslında aynı zamanda bir yüceltilme işlemidir. Bu yüceltilme işlemi masal kahramanına dünyayı içine alma olanağı sağlar.

Muğla’dan derlenen Zümrüdü Anka masalı, Max Lüthi’nin görüşlerini yansıtan bir masal örneğidir. Bu çalışmada tekboyutluktan yüceltme ve dünyayı içine almaya kadar iç ve dış yapısı ele alınıp motiflerin kaybolma süreci, kaybolan ve devam eden motiflerin özellikleri dikkate alınacaktır. M.Lüthi’nin ileri sürdüğü yapısal anlayışın masalda uygulanması eklektik yöntemle incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Masal, Zümrüdü Anka, Olağanüstülük, İnceleme, Max Lüthi.

ABSTRACT

AN ANALYSIS ON A ZÜMRÜDÜANKA FOLK TALE

Zümrüdü Anka folk tale is one of the most famous and common fantastic tales in Turkey. In the tale there are some miraculounesses such as fantastic journeys under and over the ground, giants, and talking animals.

* Bu çalışma 107K060 No’lu “Muğla Sözlü Halk Kültürü Araştırmaları: Muğla Masalları Üzerine Araştırmalar ve İncelemeler” adlı TÜBİTAK Projesi tarafından desteklenmektedir.

Zümrüdü Anka folk tale which can be seen in many parts of Turkey and came into being as a result of documentation study in Muğla district will be reviewed by the perspective of folk tale researcher Max Lüthi. Zümrüdü Anka tale and narrative styles of its co-texts will be examined in terms of “unidimensionality”, “superficiality”, “notional taste”, “exclusion and dependence on everything”, “dignification and embracing the world” items while considering their transitivity, similarity and difference.

Unidimensionality in the folk tales reveals a world we are accustomed to. In the folk tale world, every person and event in the tale are welcome naturally by the tale listeners. In the folk tales there is not a deepening in terms of place, time, soul and psychology. These notions are expressed superficially. This superficiality enables the tale to be far from reality, thus, makes its style notional.

Folk tale figures are not dependent on anything. They are on their own. They don't have an inner world or time concept. Two events which are apparently independent from each other can in fact be dependent invisibly. Every important stage in human life appears in a folk tale, so does every human characteristic such as achievement, betrayal, jealousy etc.

Protagonist of the folk tale is praised and sublimed in an exaggerative way. The way of taking away the meaning of figures and things is a means of dignification. And this lets protagonist embrace the world.

Zümrüdü Anka folk tale derived from Muğla is an example that reflects the sentiments of M. Lüthi. This study will pay attention to motives ranging from dignifying in unidimensionality to embracing the world and characteristics of disappearing and ongoing motives along with their interior and exterior structure. Application of structural understanding in folk tales that M. Lüthi presented will be examined by an eclectic method.

Key Words: Folk tale, Zümrüdü Anka, Miraculousnesses, Analyse, Max Lüthi.

GİRİŞ

Masallarla ilgili daha önce çeşitli yöntemlerle, pek çok araştırmacı ve bilim insanı incelemeler yapmışlardır. Bunlar arasında masalın dış yapısı (Seyidoğlu, 2006; Günay, 1975; Arslan, 1998), motif yapısı (Sakaoğlu, 2002; Alptekin 2002; Şimşek 2001) ve iç yapısı üzerine (Yavuz 2002, Önal, 2006) yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Avrupa masallarını üslûp özellikleri bakımından inceleyen Max Lüthi'ye göre, masallar beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar; “Tekboyutluluk”, “Yüzeysellik”, “Soyut Üslûp”, “Dışlama ve Her Şeye Bağlılık”, “Yüceltme ve Dünyayı İçine Alma” olarak sıralanabilir. Bu çalışmada M. Lüthi'nin görüşleri bağlamında Muğla'dan derlenen Zümrüdü Anka (ZA) masalı değerlendirilecektir.

1. Tekboyutluluk

Masallarda öbür dünyaya ait olduğu kabul edilen pek çok varlıktan söz etmek mümkündür; devler, periler, esrarengiz hayvanlar. Başlangıçta gayet sıradan görülen varlıklar ve hayvanlar bir anda konuşmaya, olağanüstü özellikler sergilemeye başlarlar. Kahramanın ilk kez karşılaştığı yaşlı adam ya da kadınlar, ona sihirli armağanlar veya hiç sebep yokken tam kahramanın ihtiyacı olan öğüdü verirler.

Bir masal kahramanı yeraltına ait varlıklarla da karşılaşır, onların verdikleri nesnelere veya fikirleri rahatlıkla kabul eder. Kimi zaman onlarla savaşır, anlaşma yapar ve herhangi bir olağanüstülük olmaması gibi yoluna devam eder (Lüthi, 1996b: 148).

Masallardaki tekboyutluluk aşına olduğumuz bir dünyayı karşımıza çıkarır. Masal dünyasındaki bütün şahıslar ve olaylar masal içinde de masalı dinleyenler tarafından da son derece doğal karşılanır. Olaylar iç içe, yan yana olmuş gibidir. Fizik ile fizik ötesi âdeta iç içedir.

ZA masalında bu tekboyutluluk görülür. Masal boyunca kahramanın gerek hayvanlarla, gerekse olağanüstü varlıklarla konuştuğu [(T)B211.3.10] görülür. ZA kuşu, kahramana yardım eder [(T)B469.11], ancak kahramanı yeraltından yeryüzüne çıkarırken [B296, B350, F101.6] belirli bir miktarda (40 tuluk) et, (40 tuluk) su ister [H18]. ZA kuşunun bu isteği, kimi eş- metinlerde kahramana duyduğu minnettarlıktan dolayı bir padişah tarafından sağlanır [N836]. Tam yeryüzüne çıkacakları sırada et biter ve kahraman, ZA kuşuna kendi baldırından et verir [B322.1]. ZA kuşu bu etin insan eti olduğunu anlar ve dilinin altında saklayarak yeryüzüne çıkınca kahramana iade eder. Kahraman da eti alır ve baldırına yapıştırır. Hiçbir şey olmaması gibi yoluna devam eder.

Masalın bir başka kesitinde kahraman, bir devle [F.531.6.2.6] karşılaşır. O devle konuşur hatta savaşır onu yener [F102.1, F610, F628.2.3, L10, L312]. Bir insan olan kahramanın, olağanüstü birer varlık olan ZA kuşu ve dev ile başından geçen serüvenlerinin oluşumu masal mantığında doğaldır.

Gündelik yaşamda kişi, karşılaştığı sıra dışı olaylar üzerine derin derin düşünür. Bu olayların sırrını çözmeye çalışır. Oysaki masal kahramanı gündelik yaşamdaki olaylardan daha fantastik, daha sıra dışı olayları görüp tecrübe etmesine rağmen şaşkınlığını, korkularını, hezimetlerini belli etmez. Kahraman, kendisine verilen sihirli tüylerle [D991] karşılaştığı olumsuzlukları aşabilir. Daha sonra bu sihirli nesneyi âdeta unuttur.

ZA masalında kahramana iki tüy verilir, bu tüyleri birbirine sürdüğünde iki koç gelir. Bu koçlardan biri yeryüzüne biri de yeraltına kahramanı götürecektir. Kahraman, bu tüylerle hayvanları çağırdıktan sonra, o tüyler masaldan çıkar, bir daha anılma gereği duyulmaz.

Kahramanın uzak diyardaki bir dağın zirvesine gitmesindeki esas gaye, büyük olasılıkla padişahın kızının kurtarılması, ya da onun kurtarılması için gereken şeylerin o dağın zirvesinde bulunmasıdır. Kahramanı zirveye taşıyan ne merak, ne de bilgi edinme arzusudur. Masal kahramanı, bir aktör gibi sadece kendisine verilen rolü oynar. Onun ne zaman kavramı, ne de sır dolu olaylar karşısında hayrete düşecek bir yapısı vardır. Masalarda ruhsal ayrılıkların ifade edilebilmesi için, daha çok coğrafi ayrılıklar yaşanmaktadır. Pek çok mitik metinde, destanda ve efsanede olduğu gibi, masal kahramanı da farklı bir diyara gidebilir, yeryüzünden yeraltına seyahat edebilir.

ZA masalında kahraman kara koça biner ve yeraltına gider [F80, F96, F98]. Kahraman bu olay karşısında şaşırmaz, korkmaz, hayrete düşüp herhangi bir tepki vermez. Çünkü masal kahramanı bütün olağanüstü duygulardan yoksundur. Ona göre her şey aynı boyuttadır (Lüthi, 1996b: 148-149).

Bu masalda da kahramanın başından geçen bütün olaylar tek bir çizgi üzerinde ilerlemekte ve gerçek olan ile gerçeküstü olan bir boyutta izlenmektedir.

2. Yüzeysellik

Masalarda mekân, zaman, ruh ve psikoloji boyutunda bir derinleşme yoktur. Bu kavramlar yüzeysel bir şekilde ifade edilir. Yüzeysellik masala gerçeklerden uzak olma özelliği kazandırır. Masal, sırası düşen yerde, dış (ikinci veya üçüncü dereceden) olaylar vasıtasıyla duygu dünyasını; dış etkenler aracılığıyla ruh dünyasını açığa çıkarır (Lüthi, 1996a: 84).

Masal, kimi zaman zalim insanları anlatır, ama bu masalarda kin ve intikam yoktur. Kahramanın kendisi, karşıt kahramanı neredeyse hiç cezalandırmaz. Bu, genellikle ikinci dereceden kahramanların ya da varlıkların görevidir. Masalda, nişanlılık ve evlilik anlatılır, ama aşk veya sevgi gibi duygu değerlerine rastlanmaz. Masal kahramanı, günlük yaşam içinde insana ait diğer (savaş, ölüm gibi) olguları tanır, ama bu gerçeklikle ilgili düşünceleri görülmez. Masalarda genellikle duyguları tasvir etmekten kaçınılır. Masal kahramanları, iç dünyanın realitesine sahip olmadıkları gibi, aynı zamanda bir çevreden de yoksundurlar (Lüthi, 1996a: 87).

Masal kahramanları birer karakter özelliği taşımazlar. Daha çok birer figür olarak karşımıza çıkarlar. Özellikle ikinci dereceden tipler hakkında neredeyse hiç ayrıntı verilmez. ZA masasında bütün ilgi ve dikkat birinci dereceden kahramanın üzerinde toplanmasına rağmen, onun hakkında bile masal boyunca ruhi veya psikolojik herhangi bir ayrıntının verilmediği görülmektedir. Masal derin uzamsal, dünyevi, manevi ve psikolojik ilişkileri kesinlikle yok sayar (Lüthi, 1996a: 89). Gerçek yaşamda yer alabilecek duygusalığa dayalı ilişkiler ve olaylar, masalın içinde yüzeysel bir anlatımla verilir.

ZA masasında padişahın üç oğlu vardır. Bu oğullar sırasıyla bahçeye zarar veren devin peşinden giderler. Ancak padişahın büyük ve ortanca oğlu devî alt edemez. En küçük oğul korkusuzca devin peşinden gider [G410]. En küçük oğlan kuyuya inerken bağlı olduğu ip ağabeyleri tarafından kesilir [K963] ve başka bir dünyaya düşer. Yani ağabeyleri tarafından aldatılır, onların ihanetine uğrar [K1931.4, K2211]. Bir başka eş-metinde kahraman, kendisi ortadan kaybolunca kahramanın babasıyla evlendirilmek üzere olan sevdiği kızın düğününe yetiştir [K2246.1, N681] ve kızla kendisi evlenir. Bu açıdan bakıldığında kahraman, kendi babası tarafından aldatılmış sayılabilir.

Padişahın en küçük oğlu, memleketinden ayrıtıp farklı bir dünyada yaşamak zorunda kalır. Bu dünyada farklı sorunlar ve durumlarla karşılaşır. Ancak masalda herhangi bir duygu değeri vermez, tavir sergilemez. Memleketine karşı özlem duymaz, ağabeylerine karşı kin, nefret duygusu yansıtılmaz. ZA masasında, diğer masalarda olduğu gibi, kahramanın iç dünyasında neler yaşadığına dair somut bir anlatımdan söz edilemez.

3. Soyut Üslup

Biçim ve içerik bakımından metinler ele alınırken biçimin öne çıktığı ilkel toplumlarda veya ilkel döneme ait olduğu düşünülen masal metinlerinde simgeci bir anlatı söz konusudur (Gennadiy, 1984: 30). Bu simgeci anlatılarda derinlik ve ayrıntı verilmez. Çoğu zaman kişilerin adı bile görülmez. Padişahın en küçük oğlu, yeraltı padişahının kızı gibi.

Yüzeysellik masala gerçeklerden uzak olma özelliği kazandırırken belirli figür ve eşyalar kesin hatlarla ve renk farklılıklarıyla birbirinden ayrılırlar. Masal figürleri (kahramanları), masal boyunca mekân değiştirirler ve bu sırada olup biten olaylar, tasvire boğulmadan verilir. Aynı şekilde masalda sadece bir şahsın, ya da bir olayın özellikleri, nitelikleri vurgulanmaz. Böylece olayların hızlı bir biçimde ilerlemesi sağlanır (Oruç, 2000: 223).

Masalda adı geçen her şey kendi içinde tam bir bütünlük içerisinde verilir. ZA masalında karşımıza çıkan varlıklar da bu şekildedir: Yeraltıında yaşayan dev [F531.6.2.6], padişahın en küçük oğlu, padişahın oğulları [P30], padişah ve oğlu [P233].

Masalda yer alan mucizeler, yasaklar, iyi-kötü, zengin-fakir gibi tezatlar ve tekrarlar masalın kesin ve sabit biçimine destek verir. Aynı zamanda belirli aralıklarla yapılan tekrarlar masalı âdeta kendi içinde bölümlere ayırır ve bu bölümler öğreticiliği artırır. Masallardaki tek çizgилilik ve buna bağlı olarak olayların dolayısıyla hareketin tek çizgi üzerinde gerçekleşmesi soyut üslubun temeli ve ön şartıdır (Oruç, 2000: 224).

Masallarda olaylar ön plandadır. ZA masalında birbirine bağlı pek çok kişi, olay ve hareket tek bir çizgi üzerinde anlatılmaktadır. Bu anlatım, ayrıntılı tasvirlerden ve ruh çözümlemelerinden uzak olaylar dizisini veren net bir anlatımdır. Masalda yer alan pek çok olay ve bu olaylara bağlı olan eylemler sırasıyla ve bir bütünlük içinde verilir.

4. Dışlama ve Her Şeye Bağlılık

Masal figürleri hiçbir şeye bağımlı değildir, kendi başına var olan tipler, ya da canlılar olarak karşımıza çıkarlar. Onların iç dünyaları ve zaman kavramları bulunmaz. Bu nedenle masal kahramanları birbirleriyle istedikleri zaman temasa geçip istedikleri anda da birbirlerinden kopabilirler. Birbirinden bağımsız gibi görünen iki olay adeta görünmez bir şekilde birbirine bağlıdır (Oruç, 2000: 225-226).

Kahraman hem her şeye ve her olaya bağlıdır, hem de bütün kişi ve olaylardan bağımsızdır. Vatan, millet, din, inanç gibi kavramlara bağlılık yoktur. Kahraman gerektiği yerde kendi ülkesine döner. Oradaki olaylara dâhil olur ve bir anda oradan uzaklaşıp yeni bir maceraya atılabilir. Aradan ne kadar zaman geçtiği hiç önemli değildir.

ZA masalında kahraman uzunca bir süre yeraltıında yaşar [F80]. ZA kuşunun sırtında yeryüzüne çıkar [F101.3] ve eski hayatına bir anda geri döner [F101]. Aradan geçen zaman ya da mekân değişikliğinin etkisi ne kahramanı, ne de çevresindekileri etkilemiştir. Yani kahraman bir anda sahip olduğu her şeyden uzaklaşmış ve bir anda tekrar eski yaşamına herhangi bir tereddüt yaşamadan dönebilmiştir. Kahramanın burada yaşanıp yaşanmadığına dair, ne kadar zaman geçtiği hakkında herhangi bir şey söylenmemektedir.

5. Yüceltme ve Dünyayı İçine Alma

Masal kahramanı, realiteden uzaklaştırılarak yüceltilir, saflaştırılır. Figürlerin ve nesnelerin içinin boşaltılması aslında aynı zamanda bir yüceltme işlemidir. Bu yüceltme işlemi masal kahramanına dünyayı içine alma olanağı sağlar (Oruç, 2000: 226-227).

Ayrıca masalarda insan varlığının bütün önemli dönemleri ve duyguları karşımıza çıkar; doğum, düşün, ölüm, başarı, ihanet, kıskançlık vb. Bu unsurların hemen hepsi gerektiğinde masal kahramanının yaşamı ya da serüveni içindeki yerini yüzeysel bir biçimde alır.

ZA masalında padişahın en küçük oğlu, sevdiği kız başka biriyle evlendirilmek üzereyken düşüne yetişir [K2246.1]. Padişahın en küçük oğlu kıskançlıkları yüzünden ağabeylerinin ihanetine uğrar. Ağabeyleri kardaşlarının beline bağlı olan ipi keserler [K2211] ve onun kuyuya düşmesine sebep olurlar.

Masal kahramanın başına gelenler, olağanüstülükler sayesinde gerçek yaşamda olamaz izlenimi uyandırmasına rağmen, aslında insanlığın temel problemlerinin masal metinlerinde sembolik

olarak anlatılmasından kaynaklanmaktadır. Böylelikle içi boşaltılarak realiteden uzaklaştırılan masal kahramanı bir bakıma tam olarak realiteyi yansıtır. Masal kahramanı olaylara etkisiyle yüceltilir ve masal boyunca gerçekleştirdiği eylemlerle realiteyi dolayısıyla dünyayı içine alır.

SONUÇ

Muğla'nın çeşitli ilçe ve köylerinden derlenen ve bazı yazılı kaynaklardan toplanan, Türkiye'nin pek çok kentinde bilinen ZA masalı, Max Lüthi'nin görüşleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda M. Lüthi'nin söz ettiği beş maddenin beşinin de ZA masalında görüldüğü belirlenmiştir. Bu maddeler her ne kadar birbirinden ayrı gibi görünse de, yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, masalın anlatı izlencesi takip edildiğinde bu maddelerin her biri diğerinin doğuşuna sebep olmaktadır. Dolayısıyla ilkel dönemlerden günümüze uzanan çizgide insanlık tarihinin önemli anlatı metinlerinden biri olan masal, yaşamın gerçekliğiyle yakından ilişkili, soyut üslûbuyla dinleyicinin, ya da okuyucunun hayal gücünü kimi zaman zorlayan ve bu sayede geliştiren, ayrıntılardan uzak, hareketin ve olayların anlatıldığı ve böylelikle yaşatıldığı bir anlatı türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalların eğitsel işlevi bu görüşlerle adeta yeniden vurgulanmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKER, Cavit, (1937), Muğla Masalları-3, S.9, 17-20, Muğla.
- ALANGU, Tahir, (1990), Billur Köşk, Afa Yayınları, İstanbul.
- ALPTEKİN, Ali Berat, (2002), Taşeli Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ARSLAN, Ahmet Ali, (1998), Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- GÜNAY, Umay, (1975), Elâzığ Masalları, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- LÜTHİ, Max, (1996a), "Halk Masallarında Yüzeysellik" (Çev. F. Gülay Mirzaoğlu), Millî Folklor, S.29-30, 81-90.
- _____, (1996b), "Halk Masallarında Tekboyutluluk" (Çev. F. Gülay Mirzaoğlu), Millî Folklor, S.31-32, 147-151.
- _____, (1997), "Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri", (Çev. Sevengül Sönmez), Millî Folklor, S.36, 70-81.
- ORUÇ, Şerif, (2000), "Avrupa Masallarının Üslûp Özelliklerini İnceleyen Bir Masal Araştırmacısı: Max Lüthi", Türk Kültürü, S. 444, 221-228.
- ÖNAL, M. Naci, (2006), "Masallardaki Engeller Üzerine Bir Araştırma" Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara. 183-197.
- POSPİLOV, Gennadiy N., (1984), Edebiyat Bilimi I, (çev. Yılmaz Onay), Bilim ve Sanat Yay., Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim, (2002), Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- SEYİHOĞLU, Bilge, (2006), Erzurum Masalları, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- ŞİMŞEK, Esmâ, (2001), Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması, 2 Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- THOMPSON, Stith, (1955), Motif Index of Folk-Literature, Indiana University Press, Bloomington Indianapolis.
- YAVUZ, Muhsine Helimoğlu, (2002), Masallar ve Eğitimsel İşlevleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KAYNAK KİŞİ TABLOSU				
Adı ve Soyadı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Mesleği
Durali Akçakaya	1942	Kızılkaya Köyü / Dalaman	İlkokul Mezunu	Emekli
Hüseyin Akyürek	1939	Kultak Köyü / Milas	İlkokul Mezunu	Çiftçi
Mustafa Güngör	1932	Çökek Köyü / Fethiye	Okur Yazar Değil	Marangoz
Abdullah Kara	1926	Karacahisar Köyü / Milas	İlkokul (3 Sene) Mezunu	Çiftçi
Hatice Kara	1968	İkiztaş Köyü / Milas	İlkokul Mezunu,	Ev Hanımı
Ali Kocadurmuş	1942	Yazı Köy / Datça	İlkokul Mezunu	Çiftçi
Fethi Köle	1932	Faralya (Uzunyurt) Köyü / Fethiye	İlkokul Mezunu	Çiftçi
Cevdet Tekelioğlu	1940	Esenköy/ Fethiye	İlkokul Mezunu	Emekli

ZÜMRÜDÜ ANKA MASALI MOTİFLERİ

Derleme Yapılan Kaynak Kişiler/ Toplama Yapılan Kaynak	Cavit Aker	Durali Akçakaya (Dalaman)	Hüseyin Akyürek (Milas)	Fethi Köle (Fethiye)	Ali Kocadurmuş (Datça)	Cevdet Tekelioğlu (Fethiye)	Abdullah Kara (Milas)	Hatice Akar (Milas)	MUSTAFA GÜNGÖR (FETHİYE)
B. Hayvanlar	B184.6	(T) B211.3.10	B184.6	B296	B322.1	B296	B184.6	--	--
	(T) B211.3.10	B296	(T) B211.3.10	B322.1	B542.1.1	B872	(T) B211.3.10		
	B296	B350	B296	B350	B872		B296		
	B322.1	(T)B469.11	B322.1	(T)B469.11			B322.1		
	B350	B552	B350	B872			B350		
	(T)B469.11	B.872	(T)B469.11				(T)B469.11		
	B542.1.1		B542.1.1				B.872		
	B552		B.872						
	B.872								
	9 Motif	6 Motif	8 Motif	5 Motif	3 Motif	2 Motif	7 Motif	0 Motif	0 Motif
C. Yasak	C755	C755	C755	C755	C755	--	--	--	--
	1 Motif	1 Motif	1 Motif	1 Motif	1 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif
D. Sihir	D950	--	D991	D950	D950	D950	--	--	--
	D981.1		D2131	D981.1	D981.1	D981.1			
	D991				D991				
	D2131				D2131				
	4 Motif	0 Motif	2 Motif	2 Motif	4 Motif	2 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif
E.Ölüm	E226	E226	E226	E226	E226	--	--	--	--
	1 Motif	1 Motif	1 Motif	1 Motif	1 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif

F.Olağanüstü-	F80	F80	F80	F80	F80	F80	F80	F531.5.7	--
lükler	F96	F90	F96	F96	F96	F101.3	F98	F531.6.2.6	
	F98	F96	F98	F101.3	F101.3	F531.6.2.6	F101.3	F610	
	F101.3	F101.6	F101.3	F102.1	F102.1	F628.2.3	F531.6.2.6	F628.2.3	
	F101.6	F102.1	F102.1	F531.5.7	F531.6.2.6	F718	F628.2.3	F718	
	F102.1	F150	F531.6.2.6	F531.6.2.6	F811	F811			
	F150	F531.5.7	F610	F628.2.3					
	F531.6.2.6	F531.6.2.6	F628.2.3	F718					
	F628.2.3	F610	F718	F811					
	F718	F628.2.3	F980						
	F970	F718	F1068						
	F980								
	12 Motif	11 Motif	11 Motif	9 Motif	6 Motif	6 Motif	5 Motif	5 Motif	0 Motif
G.Devler	G11.6	G11.6	G11.6	--	G550	G312	G11.6	G312	G312
	G312	G410	G312			G550	G550	G535	G550
	G410	(T)G443	G410					G550	
	G535	G550	G550						
	G550								
	5 Motif	4 Motif	4 Motif	0 Motif	1 Motif	2 Motif	2 Motif	3 Motif	2 Motif
H. İmtihanlar	H18	H11.1	H506	H18	H18	H18	H18	H506	--
	H83	H18	H1471		H506	H83			
	(T)H119.3	H83			H1471				
	(T)H122	H355							
	H355	H506							

	H506								
	H1242								
	H1471								
	8 Motif	5 Motif	2 Motif	1 Motif	3 Motif	2 Motif	1 Motif	1 Motif	0 Motif
K. Aيداتما	K963	K963	K963	K963	--	--	--	K1836.5	--
	K1334	K1836.5	K1836.5	K1931.4					
	K1836.5	K1931.4	K1935	K1935					
	K1931.2	K1935	K2246.1	K2211					
	K1931.4	K2211							
	K1935								
	K2211								
	K2246.1								

	8 Motif	5 Motif	4 Motif	4 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif	1 Motif	0 Motif
L. Kaderin	L10	L10	L10	--	L10	L312	--	L162	--
Ters Dönmesi	L13	L162	L13		L162			L312	
		L312	L312		L312				
	2 Motif	3 Motif	3 Motif	0 Motif	3 Motif	1 Motif	0 Motif	2 Motif	0 Motif

	N681	N681	N681	N681	--	(T)N726	--	N681	--
N. Şans ve	N773	(T)N726	N773			N836			
Talih	N836	N773							
	3 Motif	3 Motif	2 Motif	1 Motif	0 Motif	2 Motif	0 Motif	1 Motif	0 Motif
P. Cemiyet	P10	P10	P10	P30	P30	P10	--	P40	--
	P30	P30	P30	P40	P40	P40			
	P40	P40	P40	P251.5.3	P251.5.3				
	P251.5.3	P233	P251.5.3	P251.6.1	P251.6.1				
	P251.6.1	P251.5.3	P251.6.1						
	P252.2	P251.6.1	P412						
		P252.2	P441						
		P441							
	6 Motif	8 Motif	7 Motif	4 Motif	4 Motif	2 Motif	0 Motif	1 Motif	0 Motif
Q. Mükafatlar/	Q10	Q10	Q10	Q93	--	--	Q10	Q10	--
Cezalar	Q93	Q93	Q93				Q93		
			Q570						
	2 Motif	2 Motif	3 Motif	1 Motif	0 Motif	0 Motif	2 Motif	1 Motif	0 Motif
R. Esirler ve	R11.3	R11.3	R41.3.4	R.41.3.4	--	R41.3.4	R111.1.1	R.111.1.1	--
Kaçaklar	R41.3.4	R41.3.4	R.111.1.1	R.111.1.1		R111.1.1			
	R111.1.1	R111.1.1	R.141	R111.2.1.1		R141			
	R111.1.4	R111.2.1.1		R141					
	R111.2.1.1	R.141							
	R.141								
	6 Motif	5 Motif	3 Motif	4 Motif	0 Motif	3 Motif	1 Motif	1 Motif	0 Motif

S. Anormal	(T)S21.6	(T)S21.6	(T)S21.6	(T)S21.6	--	--	S262.1	S262.1	--
Zulümler	S.146.1	S.146.1	S.146.1	S146.1					
	S.262.1	S.262.1	S.262.1						
	S562		S562						
	4 Motif	3 Motif	4 Motif	2 Motif	0 Motif	0 Motif	1 Motif	1 Motif	0 Motif
T. Cinsiyet	T68	T68	--	--	--	T68.1	--	T68.1	--
	T102	T102							
	2 Motif	2 Motif	0 Motif	0 Motif	0 Motif	1 Motif	0 Motif	1 Motif	0 Motif
W. Karakter	W26	W32	W28	W32	W32	W32	W32	W32	--
Özellikleri	W28	W33	W32	W33	W33	W33	W33	W33	
	W32	W34	W33						
	W33		W35						
	W45		W121						
	W131								
	W136								
	W154								
	8 Motif	3 Motif	5 Motif	2 Motif	2 Motif	2 Motif	2 Motif	2 Motif	0 Motif
X. Mizah	X942	X942	--	X942	X942	X942	X942	--	--
		(T)X1275		(T)X1275	(T)X1275	(T)X1275	(T)X1275		
	1 Motif	2 Motif	0 Motif	2 Motif	2 Motif	2 Motif	2 Motif	0 Motif	0 Motif
Z. Çeşitli Motif	Z71.1	Z71.1	Z71.1	Z71.1	Z71.1	Z71.1	Z71.1	Z71.1	--
Grupları	Z.71.12	Z71.12	Z71.12.0.2	Z71.12	Z71.12	Z71.12		Z71.12	

		Z71.12.0.2		Z71.12.0.2	Z71.12.0.2	Z71.12.0.2			
	2 Motif	3 Motif	2 Motif	3 Motif	3 Motif	3 Motif	1 Motif	2 Motif	0 Motif
TOPLAM MOTİF SAY- ILARI	84 Motif	67 Motif	62 Motif	42 Motif	33 Motif	30 Motif	24 Motif	22 Motif	2 Motif